

Mislav PEIĆ
Guangdong University of Foreign Studies
(Guangzhou)

Izvorni znanstveni rad
Prihvaćeno za tisak 9. kolovoza 2024.

Ivana BULJAN
Sveučilište u Zagrebu

Daniela KATUNAR
Sveučilište u Zagrebu

Uloga i opis semantičkih radikala u sustavu kineskog pisma*

1. Uvod

Većina znakova u kineskom pismu pripada fonogramima (*xingsheng zi* 形聲字),¹ znakovima sastavljenim od semantičkih i fonetičkih radikala, grafičkih elemenata od kojih prvi sugerira značenje, a drugi izgovor. Kategoriziranje i indeksiranje znakova prema radikalima, jednom od grafičkih elemenata koji je ujedno najčešće i semantički radikal, u kineskoj je leksikografskoj tradiciji služilo kao temelj za organizaciju znakova prema njihovim značenjskim obilježjima. Ta drevna tradicija kategorizacije kineskih znakova prema radikalima nije nimalo arbitrarna, već se temelji na značenjskim obilježjima pojedinih pojmova. Međutim, kao što ističu Bottéro i Herbsmeier (2008), leksička kategorizacija prema radikalima nije sustavno provedena jer dobar dio njih ne pruža uvid u semantičke značajke znakova koji su pod njima kategorizirani. Unatoč tomu “radikali upućuju na skupinu ponavljajućih nefonetskih sastavnica koje su povezane sa semantičkom klasifikacijom riječi” (Bottéro i Herbsmeier 2008: 11). Stoga se otvara pitanje ima li

---

* Ovo je proširena i prerađena inačica diplomskog rada pod naslovom *Čovjek kao pojmovna i kulturna kategorija u sustavu kineskog pisma* autora Mislava Peića, izrađenog pod mentorstvom doc.dr.sc. Daniele Katunar i izv.prof.dr.sc. Ivane Buljan, obranjenog 27. veljače 2023. godine u Zagrebu.

¹ U ovome radu sustavno ćemo upotrebljavati tradicionalne kineske znakove (*fan ti zi* 繁體字) jer se naše istraživanje temelji na rječniku iz razdoblja dinastije Han te *pinyin* kao oblik transliteracije. Izraz “tradicionalni kineski znakovi” (*fan ti zi*) ili doslovno “kompleksni znakovi” odnosi se na inačice kineskih znakova prije niza jezičnih reformi u NR Kini 50-ih godina prošloga stoljeća kojima je cilj bio sistematizacija, standardizacija i pojednostavljivanje kineskih znakova (Chan 2016: 53), a znakovi koji su rezultat tih reformi danas se najčešće nazivaju “jednostavnim kineskim znakovima” (*jian ti zi* 簡體字). Ipak, važno je napomenuti da su tradicionalni znakovi i dalje u službenoj uporabi na Tajvanu i u Hong Kongu.

analiza sustava kategorizacije kineskih znakova s obzirom na semantičke radikale potencijala da otvori put za razumijevanje značenjskih pravilnosti unutar kategorija radikala te kakva je uloga radikala kao značenjskog elementa koji povezuje različite domene ljudskog iskustva.

Cilj je ovoga rada preispitati i vrednovati mogućnosti klasifikacije kineskih znakova prema njihovim značenjskim obilježjima te oprimjeriti ulogu strukture znakova u leksikografiji. Istražuje se i prikazuje dio značenjske strukture sustava kineskih znakova s naglaskom na znakovima vezanim za pojmovnu i kulturnu kategoriju čovjeka. Nakon kratkog pregleda sustava kineskog pisma istraživanje se fokusira na znakove koji sadrže semantičke radikale *nü* 女 ‘žena’ i *xin* 心 ‘srce’ ili su kategorizirani prema njima. Izvorni prikazi tih dvaju radikala motivirani su prikazom čovjeka ili ljudskog tijela, a odabrani su zbog velike učestalosti te potencijalne razgranatosti značenja znakova koji zbog opsega građe omogućavaju da se preispita klasifikacija prema značenjskim načelima.

2. Sustav kineskog pisma – razvoj i oblikovanje

2.1. Jezik i pismo

Iako su jezik i pismo dva blisko povezana sustava, pismo je relativno recentna inovacija u odnosu na evoluciju i razvoj jezika. Prema Bolzu (2000: 1), pismo se razvijalo *ex nihilo* na barem četirima različitim lokacijama diljem Euroazije i Srednje Amerike, a i drugi su sustavi grafičkog označavanja ideja odvojeno od riječi posvjedočeni u kulturama svijeta (Sampson 2015). Najranije posvjedočeno pismo jest sumerski klinopis (oko 3200. godine pr. Kr.), zatim egipatski hijeroglifi (3100. godine pr. Kr.), nešto poslije kinesko pismo dinastije Shang (13. st. pr. Kr.), dok se pismo srednjoameričke civilizacije Maja pojavljuje prije oko 2000 godina (Handel 2019: 1).

Još Saussure u svojem *Tečaju opće lingvistike* ističe kako je pismo zaseban sustav znakova, ustrojen prema načelima arbitrarnosti znakova i odnosa njihovih vrijednosti (2000 [1916]: 187). U lingvističkim se raspravama stoga ističe složen odnos jezika i pisma (npr. Sampson 2015), kao i važnost proučavanja pisma i njegove tipologije kao sustava blisko povezanog s jezikom, njegovom strukturom i razvojem (npr. Borgwaldt i Joyce 2013). Tako primjerice Faber dijeli pisma na *logografska* i *fonografska* (Faber 1992).² U kategoriju logografskih pisama smješta drevna pisma poput kineskog pisma. Grafemi u tim pismima označuju morfeme ili

---

² Faber (1992: 122) kao temelj svoje kategorizacije upotrebljava ove elemente: a) logografsko/fonografsko pismo, b) slogovnu/segmentalnu linearnost, c) potpuno/nepotpuno (engl. *complete/defective*) kodiranje svih relevantnih jedinica i d) slogovno/segmentalno kodiranje.

cijele riječi, a osim fonetskih elemenata sadrže i piktogramske znakove. Fonografska pisma pak dijeli na slogovno-linearna i segmentalno-linearna. U slogovno-linearna ubraja slogovno-kodirana pisma poput japanske kane te segmentalno-kodirana pisma poput hebrejskog, arapskog, tajskog ili amharskog pisma. Segmentalno-linearnima pripadaju alfabetska pisma poput latinice, ćirilice ili grčkog alfabeta (potpuno kodiranje) te feničko pismo (nepotpuno kodiranje). Comrie (2013) pak u *World Atlas of Language Structures* donosi podjelu sustava pisanja na a) alfabetski (npr. engleski, hrvatski), b) konsonantski (varijanta alfabetskog, npr. hebrejski), c) slogovni (silabički) (npr. japanski hiragana sustav), d) alfaslogovni (alfasilabički) (npr. tajski), e) logografski (npr. kineski) i f) miješani (npr. japanski koji inkorporira logografske i slogovne aspekte pisma).

Klasifikacije pisama mogu se unekoliko razlikovati, no kod svih je razvidno da nijedno pismo ne može biti točna transkripcija govora (Coulmas 2003: 33). Pisma se zapravo nalaze između semiografije i fonografije, zapisa značenja i zapisa zvuka (Coulmas 2003: 18). Stoga je pri proučavanju sustava kineskih znakova potrebno imati na umu da je sama narav kineskog pisma usko povezana s leksikografskim praksama, poput pučkih etimologija, načina organizacije rječnika i sl., koje treba pažljivo razmotriti i o kojima će biti više riječi u sljedećim poglavljima.

2.2. Povijest i razvoj kineskog pisma

Prema legendi, kinesko pismo izumio je Cang Jie (倉頡), četverooki mitski zapisničar mitskog Žutog Cara (Huang Di黃帝), “koji je promatrajući otiske stopala životinja i astronomske pojave na nebu došao na ideju da osmisli znakove kao grafičke simbole za razlikovanje značenja” (Xu: 121; Dong 2020: 191). No arheološka istraživanja dokazuju kako je kinesko pismo ili ‘hansko pismo’ (*hanzi* 漢字) sustav znakova koji je nastao u svrhu zapisivanja starokineskog jezika, a najraniji zapisi potječu iz razdoblja dinastije Shang (1600–1050), iz 13. stoljeća pr. Kr. s područja sliva Žute rijeke.³ Najstariji zapisi otkriveni su početkom 20. stoljeća u blizini grada Anyang (安陽), na lokalitetu poznatom kao ‘ruševine grada Yin’⁴ (*yinxu* 殷墟). Budući da su prvi zapisi služili za obavljanje proročkih rituala, danas se taj prvi oblik kineskog pisma naziva ‘proročko pismo’ ili ‘proročanski zapisi na kostima i kornjačevini’ (*jiaguwen* 甲骨文) (dosl. ‘zapisi s kosti i oklopa

---

³ Kinesko pismo na kineskom jeziku poznato je kao pismo dinastije Han ili hansko pismo, nazvano po dinastiji Han (*Han chao* 漢朝) koja je vladala od 202. g. pr. Kr. do 220. g. po. Kr. Međutim, važno je istaknuti da je kinesko pismo znatno starije. Iako najstariji pronađeni primjerci potječu iz razdoblja dinastije Shang (*Shang chao* 商朝), iz 13. stoljeća pr. Kr., lingvistička istraživanja pokazuju da je pismo na proročkim kostima iz 13. st. pr. Kr. već doseglo najviši stadij razvoja, iz čega se može zaključiti da je nastalo mnogo prije.

⁴ Yin 殷 je ime posljednje prijestolnice dinastije Shang, a ujedno i drugi naziv za samu dinastiju.

(kornjača’). Proroci su urezivali znakove s pitanjima precima i božanstvima na plosnate kosti životinja i oklope kornjača, koje su potom izlagali visokim temperaturama te iščitavali odgovore iz oblika i uzorka nastalih pukotina (Dong 2022: 171). Osim na proročkim kostima rano se kinesko pismo zapisivalo i na brončanim posudama (*jinwen* 金文) (od oko 2. tisućljeća pr. Kr.⁵) te na bambusovim i drvenim daščicama (*jiandu* 簡牘) (od oko 1250. g. pr. Kr.⁶) (Perkins 2013: 24). Kroz stoljeća razvoja i promjena medija, od kostiju, bronce, bambusovih daščica pa sve do papira, kinesko se pismo razvilo u standardiziran i funkcionalan sustav za zapisivanje i komunikaciju, postavši okosnica razvoja jedne od najvećih i najdugovječnijih ljudskih civilizacija.

2.3. Struktura pisma i vrste znakova

Prema Boltzu (1986) najstariji stadij razvoja kineskog pisama bila su *slikovna ili piktografska prapisma*, sustavi koji mogu prenositi ograničen skup informacija slikovnim prikazom, no njima se nije mogao u potpunosti zapisivati ljudski jezik (Boltz 1986: 426). U *multivalentnoj fazi* problem što se jednostavnim piktografskim znakovima ne mogu zapisivati apstraktne i kompleksne riječi rješava se posuđivanjem znakova za zapisivanje drugih riječi, sličnog značenja ili sličnog izgovora. U posljednjoj, *determinativnoj fazi* zbog problema dvosmislenosti znakova nastalih u multivalentnoj fazi dolazi do determiniranja značenja dodavanjem znaka koji određuje značenje jezika (Boltz 1986: 428). S druge strane, iako se kroz stoljeća znatno promijenilo, kinesko pismo, za razliku od ostalih suvremenih pisama, ne prolazi kroz puni proces fonetizacije, pa je jedno od rijetkih logografskih pisama koja se i danas rabe za zapisivanje živućeg jezika.

Postoji nekoliko različitih kategorizacija kineskih znakova prema njihovoj unutarnjoj strukturi i funkciji, a najpoznatija je i najstarija kategorizacija prema šest vrsta (*liushu* 六書) iz rječnika kineskih znakova iz 2. stoljeća *Tumačenje jednostavnih i opis kompleksnih znakova* (*Shuowen jiezi* 說文解字) čiji je autor Xu Shen 許慎 (oko 55. – oko 149.⁷), znameniti kineski leksikograf iz dinastije Istočni Han. Ipak, moderne klasifikacije kineske znakove dijele u tri vrste (*sanshu* 三書), a među njima su najpoznatije klasifikacija Qiu Xiguija (2000) i Boltzova klasifikacija (1994). S obzirom na kompleksnu i nestandardiziranu terminologiju za različite kategorije znakova i njihovih komponenti, ako nije drugačije naznačeno, primarno ćemo se koristiti nazivima iz Mattosova i Normanova prijevoda Qiu Xiguija (2000).

---

⁵ Loewe 1997: 161.

⁶ Shaughnessy 1997: 57.

⁷ Miller 1954, prema Bottéro i Harbsmeier 2008.

Prva su vrsta znakovi nastali iz piktografskih prikaza izvanjezičnih pojavnosti. Te znakove Qiu (2000: 173) naziva *semantografi* (*biaoyizi* 表意字) (dosl. znakovi koji prikazuju značenje), a Boltz (1994: 52) *zodiografi*.⁸ Znakovi iz te kategorije nastali su iz ranih slika i simbola, a obično označuju jednostavne i svakodnevne riječi i koncepte. U tu kategoriju svrstali smo tri Xu Shenove vrste znakova: piktograme (*xiangxing* 象形) poput *shou* 手 ‘ruka’, *mu* 木 ‘stablo’, *mu* 目 ‘oko’; indikativne znakove⁹ (*zhishi* 指事) poput *shang* 上 ‘gore’, *xia* 下 ‘dolje’, *ben* 本 ‘korijen’ (*mu* 木 ‘stablo’ + crtica koja označava dio stabla gdje se nalazi korijen) ili *cun* 寸 (*shou* 手 ‘ruka’ + crtica koja označava dio ruke gdje se provjerava puls) te asocijativno-povezane grafove (*huiyi* 會意) poput *kan* 看 ‘gledati’ (‘ruka’ 手 + ‘oko’ 目), *sen* 森 ‘šuma’ (tri ‘stabla’ 木 + 木 + 木), *hao* 好 ‘dobro’ (‘žena’ 女 + ‘dijete’ 子). Dok Qiu (2000: 173–186) u svoju prvu kategoriju semantografa svrstava te tri Xu Shenove kategorije, Boltz to čini s piktografima i indikativnim znakovima koje smatra “potkategorijom zodiografa koji prikazuju apstraktne, ali prikazive odnose, poput ‘iznad’ (上) i ‘ispod’ (下), umjesto konkretnih stvari kao što su ‘sunce’ (日) i ‘mjesec’ (月)” (Boltz 1994: 146–147). S druge strane, osporava kategoriju asocijativno-povezanih grafova tvrdeći da “u procesu nastanka i razvoja sustava pisanja ne postoji odredba prema kojoj bi znakovi mogli nastati kao kombinacije dvaju ili više sastavnih elemenata od kojih nijedan nema fonetsku ulogu” (Boltz 1994: 148), već da ti znakovi pripadaju kategoriji fono-semantičkih složenica (*xingsheng* 形聲), ali ih je zbog “našeg ograničenog znanja o starokineskom jeziku i njegovoj vezi s pismom” teško klasificirati kao takve (Boltz 1994: 149).

Druga su vrsta fonetske posuđenice koje funkcioniraju na principu rebusa, tj. znakovi koji su posuđeni za zapisivanje riječi koja ima jednak ili sličan izgovor kao izvorna riječ toga znaka. Xu te znakove svrstava u kategoriju posuđenica (*jiajie* 假借), Qiu (2000: 261) naziva ih posuđenicama (*jiajiezi* 假借字 (engl. *loan-graphs*)), a Boltz (1994: 59) multivalentnim znakovima. Ta vrsta znakova nastaje dodavanjem novog izgovora ili značenja nekom postojećem znaku kako bi se zapisale vlastite imenice, apstraktne te gramatičke riječi. Neki su od znakova posuđenih za nova značenja (a ona izvorna obično su izgubili) *wan* 萬 ‘deset tisuća’ (koji je izvorno bio piktogram ‘škorpiona’), broj *si* 四 ‘četiri’ (izvorno piktogram ‘nosnica’), negacijska čestica *bu* 不 ‘ne’ (izvorno piktogram ‘krunice cvijeta’) i dr.

⁸ U predgovoru prijevoda knjige *Filozofija i Zhexue: put k drugome i natrag* autora Wu Xiaominga, za Xu Shenove izraze prevoditelj Mario Rebac nudi prijevode: piktogrami (slikopismena), ideogrami (pojnopismena) (Rebac, 2006: 17), silabogrami (slogopismena) (*jiajie*) (Rebac, 2006: 18) te Semantičko-fonetske kombinacije (razaznačnice-slogopisnice) (Rebac, 2006: 19).

⁹ Za Xu Shenovu kategoriju znakova *zhishi* 指事 ovdje smo upotrijebili prijevod “indikativni znakovi” (engl. *indicatives*) jer *zhishi* 指事 doslovno znači ‘indicirati’ ili ‘uputiti na’, ali važno je znati da se u literaturi često upotrebljavaju i prijevodni nazivi poput ideogrami, ideografi ili jednostavni ideogrami.

Treća vrsta znakova neposredan je rezultat veće uporabe fonetskih posuđenica. Budući da se jedan znak počinje odnositi na više nepovezanih riječi, što dovodi do konfuzije pri čitanju, fonetskim se posuđenicama počinju dodavati znakovi koji pobliže označuju njihovo značenje. Te znakove Qiu naziva fonogramima (*xing sheng zi* 形聲字) (2000: 221), Boltz determinativima (1994: 67), a u suvremenoj literaturi najčešće se nazivaju piktofoneticima. Svaki se fonogram sastoji od dva dijela, pri čemu semantički radikal (*xingpang* 形旁) (ili determinativ)¹⁰ asocira na značenje cijelog znaka, a fonetički radikal (*shengpang* 聲旁) sugerira njegov izgovor.¹¹ Većina modernih kineskih znakova pripada upravo toj kategoriji, primjerice znak *qu* 娶 koji nastaje iz znaka *qu* 取 ‘uzeti’ dodavanjem semantičkog radikala ‘žena’ kako bi se odvojilo značenje ‘uzimanje žene’ odnosno ‘ženidba’. Slična je situacija sa znakom *qing* 青 (‘zelena boja’), koji u konstrukciji drugih znakova često ima funkciju fonetskog radikala, a kombiniran sa različitim semantičkim radikalima daje znakove poput *qing* 清 ‘čisto’ (dodavanje semantičkog radikala ‘voda’ 氵), *jing* 睛 ‘zjenica’ (dodavanje semantičkog radikala ‘oko’ 目), *qing* 情 ‘osjećaji’ (dodavanje semantičkog radikala *xin* 心 ‘srce’) itd.

2.4. Semantički radikali i njihova značenjska (ne)transparentnost

U fokusu je ovog istraživanja utvrditi potencijalne značenjske pravilnosti unutar kategorija semantičkih radikala. Kao što je već rečeno, velika većina kineskih znakova pripada fonogramima, vrsti znakova čije se značenje naslućuje u njihovoj grafičkoj formi, u prisutnosti određenog semantičkog radikala. Pretpostavka je da istraživanje sustava znakova koji su označeni istim semantičkim radikalom može otvoriti put za razumijevanje značenjskih pravilnosti među njima, odnosno unutar kategorije radikala kojim su označeni, te posljedično uloge radikala kao značenjskog elementa koji povezuje različite domene ljudskog iskustva.

Treba istaknuti da se u ovom radu neće ulaziti u rekonstrukciju izvornog značenja određenog znaka ili riječi, niti će se pokušati objasniti zašto je neko značenje definirano određenim semantičkim radikalom. Takav “haruspicijski pristup”, kako ga je nazvao Goldin, promatranja znakova i njihove strukture da bi se dokučilo njihovo značenje samo je “malo bolji od pomnog promatranja pileće utrobe” (Goldin 2024: 84). Drugim riječima, mnogi su sinolozi etimologije kineskih riječi tražili u etimologijama njihovih znakova, no danas je taj pristup uvelike diskreditiran.

¹⁰ U slučaju izraza “determinativ” postoji problem s terminologijom koji stvara Boltzova uporaba te riječi za fonograme, dok se u proučavanju logografskih pisama (npr. hijeroglifa ili sumerskog klinopisa) ona rabi za znakove koje mi ovdje zovemo semantički radikali.

¹¹ U sinologiji se izraz “radikal” referira samo na “semantičke radikale”, stoga ako u nastavku riječ “radikal” stoji sama, to znači da se uvijek radi o “semantičkom radikal”.

Cilj je ovoga rada stoga pružiti klasifikaciju odabranih kineskih znakova, čiju potencijalnu primjenu vidimo u proučavanju i podučavanju jezika, kao i onih koji su na tragu konceptualne leksikografije (v. npr. Nikolić Hoyt 2004) u kojoj se na temelju različitih značenjskih poveznica može prikazati i organizirati leksičko znanje govornika (v. i Wang 2009, dolje). Promatrajući kinesku leksikografsku praksu, zamjetno je da su neki od navedenih principa bili primjenjivani u prikazu i organizaciji sustava kineskih znakova. Stoga smo kao osnovni izvor odabrali Xu Shenov rječnik kineskih znakova, sastavljen oko 100. godine po. Kr. za dinastije Istočni Han (Dong Han 東漢), koji svojim opsegom i strukturom predstavlja reprezentativni resurs za prikupljanje naše građe i opis značenja znakova. Istraživanje je ograničeno na značenja znakova kako ih definira Xu Shen, koja se mogu razlikovati od modernih značenja. Važno je istaknuti da Xu Shen u svojem rječniku, prema Bottéro i Harbsmeieru, ne opisuje riječi, već znakove, te da im ne daje etimološka objašnjenja (Bottéro i Harbsmeier 2008: 13). On analizira strukturu znakova te ih kategorizira u šest vrsta *liushu* 六書, no budući da nije imao pristup najranijim znakovima s kostiju i oklopa kornjača (*jiaguwen* 甲骨文), njegova kategorizacija i analiza nisu uvijek bile točne. To je jedan od razloga zašto se u ovom radu, unatoč tomu što ćemo se služiti Xu Shenovim popisom znakova, nećemo koristiti njegovom klasifikacijom i nazivima vrsta, već modernijom podjelom u tri vrste (*sanshu* 三書) Qiu Xiguija (2000).

Što se tiče grupiranja radikala prema značenju, Wang (2009) u svojoj knjizi *Kognitivno istraživanje radikala kineskih znakova* definira devet kategorija prema izvornom izgledu i značenju radikala, a u kategoriju *radikala koji su preuzeli oblik čovjeka ili čega povezanog s čovjekom* smješta šezdesetak radikala povezanih s pojmom čovjeka. Upravo su radikali iz te kategorije u fokusu ovog istraživanja, osobito dva koja ćemo detaljno istražiti: *nü* 女 ‘žena’ (246 znakova) i *xin* 心 ‘srce’ (274 znaka). Radikal *nü* 女 ‘žena’ odabran je stoga što je često zastupljen u ulozi semantičkog radikala te zbog potencijalnih veza s društvenim ustrojem i kulturnim praksama Kine. U rječniku *Shuowen jiezi* postoji 246 znakova s radikalom *nü* 女 ‘žena’. Radikal *xin* 心 ‘srce’ zanimljiv je zbog kardiocentričnog karaktera kineskog jezika, što omogućava analizu značenja vezanih uz percepciju, kogniciju i osjećaje. Prema Sharifian i sur. (2008: 4) kulturni su modeli te pristupi u filozofiji i/ili medicini raznih kultura smatrali središnje dijelove ljudskog tijela sjedištem uma. Tri su glavna načina opojmljivanja ljudskog uma povezana s dijelovima tijela – cerebrocentrizam ili cefalocentrizam s područjem glave, abdominocentrizam s područjem abdomena te kardiocentrizam s područjem srca. U skladu s tim kineski jezik pripada jezicima koji srce smatraju središtem ljudskog uma (kardiocentrizam),¹² a za našu je analizu to relevantno jer možemo ispitati kakva je povezanost

¹² Dok kineski jezik ima kardiocentrični karakter, u europskim jezicima poput engleskog ili hrvatskog razum je uglavnom situiran u području glave, a emocije u području srca (Yu 2009: 333).

semantičkog radikala ‘srce’ s ljudskim umom i osjećajima u našem uzorku. U rječniku *Shuowen jiezi* postoje 274 znaka s radikalom *xin* 心 ‘srce’, što omogućava analizu uzoraka sličnih veličina.

Semantički radikal *xin* 心 ‘srce’, za razliku od semantičkog radikala *nü* 女 ‘žena’, već je bio tema nekoliko različitih istraživanja, pa tako Bottéro i Harbsmeier (2008) zapažaju unutarnju strukturu kategorije znakova određenih tim radikalom. Oni definiraju 18 serija znakova, no ne daju nam konkretne primjere i analizu na temelju koje su definirali te serije. Stoga je cilj ovoga rada preispitati i nadograditi njihov pristup vlastitom klasifikacijom i konkretnim primjerima. U Prilogu 1 donosimo usustavljeni pregled svih kategorija znakova koje smo analizirali, s postocima zastupljenosti u našem uzorku. Ovaj pregled nudi nam i dodatni uvid u to koje su (pot)kategorije dominantno zastupljene pojedinim radikalom, što također može biti pokazateljem središnjih naspram rubnih pojmova koji se organiziraju oko kategorija žena i srce.

3. Analiza značenjskih struktura unutar kategorija radikala *nü* 女 ‘žena’ i *xin* 心 ‘srce’

3.1. Analiza i kategorizacija znakova s radikalom *nü* 女 ‘žena’

3.1.1. Kineski znak *nü* 女 ‘žena’ i njegova uloga radikala

Kineski znak *nü* 女 ‘žena’ je semantograf koji je pojednostavljena verzija piktograma koji prikazuje ženu u klečećem položaju s naglašenim grudima. U odnosu na izvorni piktograf moderni je znak nagnut na desnu stranu i prema modernom standardu pisanja kineskih znakova sastoji se od triju poteza, ‘lijevopadajućeg poteza s točkom’ 撇 (*pie dian* 撇點) s lijeve strane, ‘lijevopadajućeg poteza’ 丿 (*pie* 撇) s desne strane te središnjeg ‘horizontalnog poteza’ 一 (*heng* 橫). U funkciji radikala taj se znak najčešće nalazi s lijeve strane u kompoziciji desno – lijevo 𠃉 te na donjoj strani u kompoziciji gore – dolje 𠃊. S obzirom na poziciju u kompoziciji poprima izduženu (u kompoziciji desno – lijevo) ili spljoštenu (u kompoziciji gore – dolje) varijantu, ali ne dolazi do bitnije promjene kompozicije. U svom rječniku Xu Shen znak *nü* 女 ‘žena’ svrstava u piktogramske znakove, a definira ga kao ‘udana žena’ *furen* 婦人) (Xu, 122, vol. 13, nubu, br. 8067). U *Modernom rječniku znakova kineskog jezika (Xiandai hanyu zidian 现代汉语字典)*¹³ značenje tog znaka definirano je kao ‘ženski rod’ (女性的) i ‘kći’ (女儿) (Bianweihui 2014: 610).

¹³ Budući da se radi o suvremenom kineskom rječniku koji se upotrebljava u Narodnoj Republici Kini, citati će biti napisani pojednostavljenim kineskim znakovima (*jian ti zi* 簡體字) kao što je u samom rječniku.

Tablica 1
Prikaz razvoja znaka *nü* 女 ‘žena’

Dinastija	Shang	Zapadni Zhou	Qin	Han	Tang	Qing	Moderni znak
Vrsta pisma / medij	Proročko pismo	Pismo s bronce	Kleričko pismo	Malopečatno pismo	Klesano pismo	Tisak	Digitalno
Primjer							

Napomena: Preuzeto s <https://zi.tools/zi/女>

4.1.2. Žena u kineskoj kulturi i društvu

U kineskom društvu od samih početaka postoji stroga podjela rodni i obiteljskih uloga, a “diskriminacija djevojaka i žena dio je sustava obiteljskih i društvenih pravila i vrijednosti” (Attané 2013: 91). U kineskoj tradiciji štovanja predaka,¹⁴ obred čašćenja prenosi se samo muškom linijom na muške pretke (Ebrey 2024). Samo su sinovi mogli predvoditi obrede, pa su žene bile pod velikim pritiskom da rode muške potomke. Žene su imale određeno, ograničeno mjesto u gotovo svim sferama života, primjerice u podjeli rada, braku, obitelji i seksualnim odnosima (Du 2020). Pojmovi ‘unutra’ 内 *nei* i ‘van’ 外 *wai* u sferi društvenih odnosa i rodni uloga često su interpretirani kao ograničavanje žene na sferu obiteljske kuće, ‘unutra’ *nei* 内, a muškarca na djelovanje prema društvu, prema ‘van’ *wai* 外 (Raphals 1998: 7).

4.1.3. Analiza

Kao što smo prethodno spomenuli, kineski radikal *nü* 女 ‘žena’ jedan je od plodnijih semantičkih radikala koji se često upotrebljava u konstrukciji fonograma radi bližeg određivanja značenja. U ovom dijelu istraživanja kineskih znakova i njihovih značenja predstaviti ćemo vlastitu kategorizaciju znakova u kategoriji *nü* 女 ‘žena’ s ciljem boljeg razumijevanja unutarnje značenjske strukture i poveza-

¹⁴ Štovanje ili čašćenje predaka tradicionalni je obred u kojemu kineske obitelji ili klanovi dušama preminulih predaka, koje počivaju u drvenim tablama *lingwei* 靈位, prinose darove i izvode obrede štovanja (Perkins 2013: 11).

nosti različitih domena ljudskog iskustva radikalom i značenjskim elementom *nü* 女 ‘žena’.

(1) Rodbinski nazivi

Kineski jezik ima jedan od najkompleksnijih sustava srodstva, a pripada sudanskom ili opisnom tipu (usp. Murdock 1949: 223; Morgan 1871). Takav sustav razlikuje gotovo svakog člana obitelji na temelju generacije, podrijetla, dobi i roda (Miao 2019: 214).

U kategoriju rodbinskih naziva svrstali smo desetak znakova koji se odnose na pojmove vezane uz rodbinske odnose ženskih članova šire obitelji. Postoji nekoliko sinonimnih znakova koji se odnose na pojam ‘majke’, a to su *yu* 嫗, *xu* 媯 i *jie* 姐, pri čemu je posljednji dijalektalna varijanta. Kineska kultura štovanja i čašćenja predaka ogleda se u činjenici da se znak *bi* 妣 odnosi na pojam ‘pokojne majke’, a znak *pin* 嬪 na pojam ‘pokojne supruge’, što je i zapisano u *Knjizi obreda* (*Liji* 禮記): za žive kažeš *fu* 父 ‘otac’, *mu* 母 ‘majka’, *qi* 妻 ‘supruga’, a za mrtve *kao* 考, *bi* 妣, *pin* 嬪’ (生曰父、曰母、曰妻, 死曰考、曰妣、曰嬪) (*Liji*, n.d., *Quli xia*, 122). Znakovi *gu* 姑 i *wei* 威 nose značenje suprugove majke, odnosno ‘svekrve’.

Što se tiče generacije u kojoj je *ego*,¹⁵ postoji nekoliko sinonima za ‘mlađu sestru’, *mei* 妹, *di* 娣 te *wei* 媿, a pojam ‘starija sestra’ označen je znakom *zi* 姊. U nazivlju za bračno srodstvo radikal je prisutan u znakovima kao što su *yin* 姻 koji se odnosi na ‘svojtju’ ili ‘ženinu rodbinu’, *sao* 嫂 koji se odnosi na ‘ženu starijega brata’ te *yi* 姨 koji se odnosi na ‘ženinu mlađu sestru’. Posljednji je znak u ovoj kategoriji *zhi* 姪, što znači ‘nećakinja’.

(2) Brak

U kineskoj kulturi brak je zajednica dvoje supružnika, ali i dviju obitelji. Brak započinje ritualom vjenčanja, a znak za ‘vjenčanje’ je *hun* 婚. Taj znak osim radikala *nü* 女 ‘žena’, koji je u funkciji semantičkog radikala, sadrži element ‘sumrak’ *hun* 昏 u funkciji fonetičkog radikala. Iako je taj znak očit primjer fonograma, zanimljivo je da ga Xu Shen u svojem rječniku kategorizira kao asocijativnu složenicu *huiyi* 會意 (kategorija znakova koja bi prema Qiuovoj klasifikaciji bila dio kategorije semantografa ili, prema Boltzu, zodiografa). Xu Shen tu klasifikaciju potvrđuje definicijom ‘Žena se udaje u sumrak, jer je žena *yin*’ (娶婦以昏時, 婦人陰也。), čime ipak pokušava utvrditi etimologiju znaka i riječi ‘vjenčanje’ ili ‘svadba’ *hun* 婚. Prema tome, ‘vjenčanje’ *hun* 婚 nastaje iz riječi ‘sumrak’ *hun* 昏 kasnijim dodavanjem semantičkog radikala *nü* 女 ‘žena’. Tu etimologiju temelji na vjerovanju da su se u drevna vremena vjenčanja održavala u sumrak jer

¹⁵ Konvencionalni naziv za početnu točku promatranja rodbinskih odnosa nekog govornika (*ego*) s s obzirom na krvno ili bračno srodstvo.

su *yin* 陰 i *yang* 陽 u ravnoteži,¹⁶ a slično se objašnjenje može naći u *Komentaruru knjige bontona i ceremonija (Yili zhushu* 儀禮注疏) gdje je navedeno da se “ceremonija vjenčanja gospodina i njegove supruge odvija u vrijeme sumraka, zato je i naziv takav. Mora se odvijati u vrijeme sumraka jer *yang* iščezava, a *yin* dolazi tri četvrtine sata nakon zalaska sunca” (士娶妻之禮，以昏為期，因而名焉。必以昏者，陽往而陰來，日入三商為昏) (n.d., *Yili zhushu* 4: 2). Upravo taj primjer potvrđuje spomenuti metodološki problem, naime da struktura znaka navodi na promišljanje o etimologiji riječi. No takva se pretpostavka u potpunosti temelji na strukturi znaka, a ne na paleografskim ili povijesno-lingvističkim dokazima. Nije moguće reći je li ta etimologija točna ili nije, moguće je da se radi o 2000 godina staroj pučkoj etimologiji. No bez obzira na etimologiju riječi, iz tog se primjera, ali i iz onih koji slijede, može vidjeti da postoji značenjska veza između radikala *nü* 女 ‘žena’ i znakova koji označuju pojmove vezane za brak ili udaju.

Jedan je od takvih primjera znak *pin* 聘 ‘pitati’ (češća je varijanta *pin* 聘, koja ima radikal *er* 耳 ‘uho’) koji je vezan uz ceremoniju ženidbe, gdje označava jedan od šest dijelova drevne ceremonije u kojem mladoženja pita provodadžiju za ime i datum rođenja mladenke (Duan 1808). Kao i u hrvatskom jeziku, u kineskom postoji razlika između glagola ‘oženiti se’ *qu* 娶 i ‘udati se’ *jia* 嫁 koji također odaju svoju etimologiju. Glagol ‘oženiti se’ ili ‘uzeti ženu’ *qu* 娶 sadrži fonetički radikal ‘uzeti’ *qu* 取 od kojeg i nastaje, a glagol ‘udati se’ *jia* 嫁 izvorno je egzoaktivni oblik riječi ‘obitelj’ *jia* 家.¹⁷ U našem uzorku kineskih znakova postoji i znak za ‘suprugu’, *qi* 妻 nekoliko znakova sa značenjem ‘supružnik’ ili ‘partner’, *fei* 妃, *pi* 媿, *gou* 媿. Postoji nekoliko izraza koji opisuju žene s obzirom na njihovo bračno stanje. Tako *fu* 婦 označava ‘udanu ženu’, *li* 嫠 ‘udovicu’, a *xian* 嫠 ‘udovicu koja se nije preudala’. Ovaj posljednji znak, *xian* 嫠 posebno je zanimljiv jer se u kineskoj kulturi od samih početaka njeguje ideal ‘čedne udovice’, a od vremena dinastije Han ‘čedne udovice’ nagrađivane su natpisima na vratima, te ponekad žitaricama ili svilom (Birge 1995: 107). Znak *gou* 媿 označava sklapanje braka između rođaka. To je bio jedan od načina da se održi čvrsta veza među obiteljima. Ipak, brak između djece dva brata bio je zabranjen jer su imali isto prezime, dok je brak s djecom očeve sestre bio dopušten (Qin 2001).

(3) Trudnoća, rađanje i reproduktivno zdravlje žena

Uz znakove povezane s izrazima za majku koje smo prethodno spomenuli, u skupini znakova s radikalom *nü* 女 ‘žena’ postoji i nekoliko znakova koji su povezani s trudnoćom, rađanjem i reproduktivnim zdravljem žene. Tako se u

¹⁶ U kineskoj kozmologiji pojmovi *yin* 陰 i *yang* 陽 označuju dvije suprotne i međusobno povezane sile. Svojstva sile *yin* 陰 su tama, noć, hladno i ženstvenost, a svojstva sile *yang* 陽 svjetlo, dan, vruće i muškost.

¹⁷ Egzoaktiv je glagolski način koji usmjerava glagolsku radnju od subjekta (Palmer 1987: 262).

uzorku obrađenih znakova pojavljuju znakovi za ‘trudnoću’ *ren* 妊 i ‘trudnicu’ *chu* 媼 te znak za pojam *shen* 娠 ‘micanje djeteta u utrobi’. Dva sinonima odnose se na tek rođeno dijete ili ‘novorođenče’, *yi* 嬰 i *ni* 媿, a jedan, *fan* 媿 ima značenje ‘roditi blizance’ ili ‘roditi više djece’. U ovu kategoriju svrstani su i znakovi koji se odnose na reproduktivno zdravlje žena. Dva znaka, *ting* 媿 i *chuo* 媿, u Xu Shenovu su rječniku dosta šturo definirana kao ‘ženska bolest’, a znak *ban* 媿 kao ‘mjesečnica’ ili ‘krvarenje tijekom poroda’.

(4) Društvene uloge

Kinesko društvo još od najranijih vremena ima strogo ustrojenu hijerarhiju. U razdoblju Proljeća i jeseni (od 722. g. pr. Kr. do 481. g. pr. Kr.) takav se društveni sustav kodificira, a u *Knjizi obreda* sažet je u rečenici “Kralj ima dužnost prema svom ministru, otac prema sinu, muž prema ženi, stariji brat prema mlađem i prijatelji među sobom, tih pet su sveopće dužnosti.” (君臣也，父子也，夫婦也，昆弟也，朋友之交也，五者天下之達道也。 (*Liji*, n.d., *Zhongyong*, 20)).

U takvom patrijarhalnom sustavu žene nisu imale mnogo društvenih uloga, njihovo je mjesto bilo u obitelji, gdje bi svirale instrumente, vodile kućanstvo i rađale muške nasljednike (Cheung 1996: 45). Izvan toga mogle su obavljati neke manje uloge, primjerice biti u službi drugih žena, tj. pomagati drugim ženama. S obzirom na to ne čudi da se većina istraživanih pojmova odnosi na poslugu. Tu kategoriju predvode znakovi *wo* 媿 i *nuo* 媿 sa značenjem ‘sluškinje’ te znakovi *bi* 媿 i *xi* 媿 sa značenjem ‘robinje’.

Ostali znakovi u ovoj kategoriji odnose se na nešto cjenjenije društvene uloge i zanimanja. Znakovi *e* 媿 i *wu* 媿 odnose se na ‘učiteljice’, a *yi* 媿 i *qiang* 媿 na ‘dvorske službenice’. Još jedan pojam i društvena uloga koji pripadaju kategoriji braka jest ‘provodadžija’, žena koja posreduje pri sklapanju braka. Često upotrebljavani znakovi koji označuju ‘provodadžije’ jesu *mei* 媿 i *shuo* 媿.

(5) Fizički izgled

Stara izreka da je ljepota u oku promatrača kazuje da ne postoji univerzalni standard ljepote. Ljepota je kulturni konstrukt nekog društva i vremenskog konteksta. Standardi ljepote različitih kultura određuju koja obilježja čine osobu privlačnijom, a pritisak da se prilagodimo idealiziranim standardima ljepote stalno je prisutan u raznim kulturama i društvima, posebice među ženama (Jung 2018: 56). Sama brojnost kineskih znakova koji se odnose na pojmove poput ‘lijep’, ‘ljepota’ ili ‘ljepotica’ ukazuje na važnost ljepote u kineskom društvu, a neki su od njih *yan* 媿 ‘ljepotica’, *jiao* 媿 ‘lijep’ ili ‘zgodan’, *yuan* 媿 ‘lijep’, *shu* 媿 ‘biti lijepog izgleda’, *yuan* 媿 ‘ljepotica’.

Analizom kineskih znakova s radikalom *nü* 女 ‘žena’ primijećeno je da se potencijalno mogu povezati s tipičnim obilježjima ljepote u nekom društvu i vremenskom razdoblju. Takvi znakovi često označuju pojmove koji imaju stereotipna

značenja, značenja koja prema Lakoffu (1987: 85) opisuju kulturna očekivanja. Značenja nekoliko znakova opisana su kao kombinacija određenog tjelesnog obilježja i ljepote, što bi se moglo protumačiti tvrdnjom da su upravo ta obilježja smatrana lijepima: *xing* 姪 ‘lijep i vitak’, *zan* 嬾 ‘svjetloput i lijep’. Neka druga obilježja koja se pojavljuju jesu *mei* 媿 ‘lijepo lice’, *dong* 敞 ‘uspravan vrat’, *ran* 娟 ‘vitak i nježan’, *jin* 姪 ‘nasmiješeno lice’, *jiao* 嬌 ‘prikladno držanje’, *xian* 嫵 ‘elegantan’, *wa* 娃 ‘imati velike i okrugle oči’, *piao* 嫵 ‘biti okretan i brz’.

Sa ženskom ljepotom povezuje se i tradicija uljepšavanja i kićenja, pa je zanimljivo da su i pojmovi koji se odnose na uljepšavanje također determinirani semantičkim radikalom *nü* 女 ‘žena’. U ovom uzorku dva su znaka povezana s time, prvi je *zhuang* 妝 ‘šminka’, a drugi *ying* 嬰 ‘ogrlica’. Znak koji označuje pojam ‘ogrlica’ zanimljiv je jer mu je fonetički radikal znak *ying* 嬰, semantograf koji prikazuje i označava ‘niz školjaka’, aludirajući na to da su prve ogrlice bile izrađene od nanizanih školjaka.

S ljepotom je svakako povezana i njezina suprotnost – ružnoća. U procesu nastanka pojedinih znakova pri određivanju semantičkih radikala i kategorizaciji znakovi koji se odnose na suprotne pojmove od pojma ‘ljepota’ također su determinirani semantičkim radikalom *nü* 女 ‘žena’. Takva se kategorizacija vjerojatno temelji na antonimijskoj vezi između pojmova ‘ljepota’ i ‘ružnoća’, pa tako i kod znakova poput *cu* 醜 ‘ružan’ i *mo* 募 ‘ružna žena’.

(6) Osobnost i ponašanje

Za razliku od znakova iz prijašnje kategorije, većina znakova koji se odnose na pojmove povezane s ljudskim karakterom i ponašanjem ima negativna i stereotipna značenja. Iako veći dio analiziranih pozitivnih znakova opisuje, ili je možda bolje reći propisuje kvalitete koje bi žena trebala imati te kako bi se trebala ponašati, nekoliko ih ipak ima pozitivna značenja. Tako nalazimo znakove *xing* 興 ‘sretan’, *qie* 挾 ‘uspješan’, *jiao* 嬌 ‘dražestan’, *zhuan* 轉 ‘odlučan’, *qi* 齋 ‘talentiran’ i *yan* 妍 ‘vješt’. S druge strane, znakovi koji se odnose na pojmove preskriptivnog karaktera jesu *wei* 媿 ‘poslušan’, *wan* 媿 ‘osoba umjerenog i blagog karaktera’, *wan* 媿 ‘čedan’.

Najveći broj znakova u ovoj kategoriji ima negativna i stereotipna značenja, a s obzirom na to da im je semantički radikal znak *nü* 女 ‘žena’, impliciraju da su sve negativne kvalitete i ponašanja karakteristično ženski. Česti su znakovi koji se odnose na pojmove poput *nian* 嬾 ‘pohlepan’, *chuo* 媿 ‘neposlušan’, *hui* 媿 ‘nesretan’ i *tou* 媿 ‘lukav’. Ostali su znakovi *wang* 妄 ‘pomahnitao’, *pie* 媿 ‘razdražljiv’, *rang* 媿 ‘izbezumljen’, *pou* 媿 ‘nedoličan’, *tai* 媿 ‘zaostao’, *lan* 媿 ‘lijen’, *chou* 媿 ‘ponižen’.

Osim negativnih osobina i ponašanja u ovu smo kategoriju odlučili svrstati i znakove koji su proizašli iz negativnih karakternih osobina. To su znakovi poput *nao* 媿 ‘mrziti’, *fang* 妨 ‘naštetiti’, *xie* 媿 ‘uvreda’, *shan* 媿 ‘kleveta’. Upečatljiv

je i pojam *xi* 妒 ‘ljubomora’, koji ima i dvije bliskoznačnice, *mao* 媚 ‘muška ljubomora’ i *du* 妒 ‘ženska ljubomora’, pri čemu sva tri pojma imaju semantički radikal *nü* 女 ‘žena’ bez obzira na to je li izvor ljubomore muškarac ili žena.

(7) Imena

Posljednja kategorija znakova jesu znakovi koji imaju značenje imena, najčešće vlastitog imena božanstava i mitoloških bića te toponima i hidronima. Neki su od primjera takvih znakova *e* 娥, ime kćeri cara Yaoa (*Yao* 堯) i supruge cara Shuna (*Shun* 舜) iz kineske mitologije, te *wa* 媧, koji stoji u imenu božice stvoriteljice Nuwe (*Nüwa* 女媧). Neki su od hidronima *jiang* 姜 te *ji* 姬 koji prema Xu Shenu označavaju imena dviju rijeka, od kojih je uz prvu obitavao bog poljoprivrede Shen Nong (神農), a uz drugu Žuti Car. Neki od tih znakova izgubili su svoja izvorna značenja kada su posuđeni za funkciju imena, ali ta značenja nisu zapisana. Drugi su pak načinjeni dodavanjem semantičkog radikala *nü* 女 ‘žena’ kako bi ih se razlikovalo od posuđenih znakova.

4.2. Analiza i kategorizacija znakova s radikalom *xin* 心 ‘srce’

4.2.1. Kineski znak *xin* 心 ‘srce’ i njegova uloga radikala

Kineski znak *xin* 心 ‘srce’ semantograf je koji je nastao stilizacijom primitivnog prikaza ljudskog srca. Njegova moderna grafička forma sastoji se od triju poteza, ‘okomite krivulje s kukom’ ㇀ (*shu wan gou* 豎彎鉤) te triju ‘točaka’ (*dian* 點), jedne s lijeve i dviju s gornje desne strane. Kad je u funkciji radikala u složenim kineskim znakovima, znak *xin* 心 ‘srce’ ima nekoliko grafičkih varijacija ovisno o tome gdje se nalazi u kompoziciji znaka. Najčešće se nalazi s lijeve strane u kompoziciji desno – lijevo ㇀, a pojavljuje se s jednom ‘točkom’ (*dian* 點) manje i drugim potezom u obliku ‘ravne okomite linije’ (*shu* 豎) 丨. U kompoziciji gore–dolje ㇀ uvijek je na donjoj strani, a može se naći u dvije varijante. Češće se pojavljuje u varijanti koja sliči originalnom znaku 心, a rjeđe u varijanti gdje je drugi potez okomita linija s kukom (*shu gou* 豎鉤) 小、.

Prema Xu Shenovoj klasifikaciji u šest vrsta, znak *xin* 心 ‘srce’ svrstan je u piktograme s definicijom ‘ljudsko srce (...), nalazi se u središtu tijela’ (人心(...)在身之中。) (Xu, 122, vol. 11, *xinbu*, br. 6668). U *Modernom rječniku znakova kineskoga jezika* taj znak ima značenje ‘organa koji pokreće cirkulaciju krvi u tijelu ljudi i drugih naprednih životinja’ (人和高等动物身体内推动血液回圈的器官), a “često ima i značenje organa misli i razmišljanja, osjećaja itd.” (通常也指思想的器官和思想、感情等) (XHZ 2014: 923–924). Upravo će se znak *xin* 心 ‘srce’ prema pojmovima vezanim uz ‘misli’ i ‘osjećaje’ pokazati kao glavna motivacija za promatranje uloge radikala u tvorbi novih znakova.

Tablica 2
Prikaz razvoja znaka *xin* 心 ‘srce’

Dinastija	Shang	Zapadni Zhou	Qin	Han	Tang	Qing	Moderni znak
Vrsta pisma / medij	Proročko pismo	Pismo s bronce	Kleričko pismo	Malopečatno pismo	Klesano pismo	Tisak	Digitalno
Primjer							

Napomena: Preuzeto s <https://zi.tools/zi/心>

4.1.2. Srce u kineskoj kulturi i društvu

Tradicionalna kineska medicina organe dijeli u dvije kategorije, *zang* 臟 i *fu* 腑, gdje su prvi organi *yin*, a potonji *yang*. Klasifikacija *zang-fu* nastala je iz potrebe za sistematizacijom organa i njihovih funkcija. Tako je srcu zajedno s jetrima, slezenom, plućima i bubrezima dodijeljena kvaliteta *yin*, a kvalitetu *yang* imaju žučni mjehur, želudac, tanko crijevo, debelo crijevo i mokraćni mjehur (Yu 2009: 42). U kategoriji organa *yin* srce zauzima središnju funkciju, dodijeljen mu je i element ‘vatra’, a usto je i spremnik *shen* 神 ‘duha’ (Yu 2009: 42, 56).

Kinezi su jedni od mnogih naroda na svijetu koji su kroz povijest srce smatrali središtem uma, tj. vjerovali su da se preko srca kontroliraju ostale kognitivne i tjelesne funkcije (Ots 1990: 29). Takvo razumijevanje lokacije uma naziva se kardiocentričnom hipotezom.¹⁸ Hipoteza koja povezuje um s mozgom i centralnim živčanim sustavom naziva se cerebrocentričnom, dok se hipoteza koja povezuje um s predjelom abdomena naziva abdominocentričnom (Foolen 2008: 386; Shari-fian i dr. 2008). Stoga bismo, prema kardiocentričnoj hipotezi, mogli očekivati da će pojmovi vezani uz um, misao, osjećaje i ostala mentalna stanja biti zastupljeni u visokom broju s tim semantičkim radikalom.

Kardiocentrična hipoteza temelj je kineskog razmišljanja o umu, a to se jasno vidi u nekim od najranijih književnih i filozofskih djela. Tako se u *Knjizi pjesama* (*Shi jing* 詩經) u pjesmi “Usamljena kruška” (*Di du* 杕杜) spominje ‘srce žene je ranjeno’ (女心傷止) i ‘srce žene je tužno’ (女心悲止) (*Knjiga pjesama*, 11–7. st. pr. Kr, *Xiaoya*, *Lu Ming*). Nadalje, u razdoblju Zaraćenih država (Zhanguo shidai

¹⁸ I u hrvatskome se, u nešto ograničenijem opsegu, mogu naći primjerkardiocentričnih izraza, gdje se srce smatra središtem emocija, npr. *slomiti komu srce*, *teškog srca ostavljam obitelj*, *srce puno ljubavi*.

戰國時代) (476-221. g. pr. Kr.) kineski filozof Mencije (*Mengzi* 孟子) (371–289. g. pr. Kr.) piše da su “čovjekoljublje, pravičnost, uljudnost i znanje ukorijenjeni u srcu” (仁義禮智根於心) (*ICS Mengzi* 13: 21.69.15). Prema Buljan (2014: 48–49), *xin* se u filozofiji obično prevodi kao “srce/um” te “isključuje pretpostavku o razlikama između mišljenja i osjećanja, uma i materije, racionalnosti i emocija”.

4.1.3. Analiza

Semantički radikal *xin* 心 ‘srce’ čest je u sustavu kineskih znakova. Vidjeli smo u uvodu ovog poglavlja da je ‘srce’ u kineskoj kulturi i jeziku promatrano kao izvor uma, mjesto gdje um počiva. U skladu s time u našoj smo analizi znakove svrstali u četiri potkategorije, pri čemu smo potkategoriju ‘osjećaji’ podijelili na još manje skupine prema osnovnim emocijama.

(1) Srce i prsa

Prototipno je značenje znaka *xin* 心 ‘srce’ ‘organ zadužen za pumpanje krvi kroz ljudski ili životinjski organizam’. Ipak, iznenađujuće je da se u našem uzorku ne pojavljuje mnogo znakova koji sadrže radikal *xin* 心 ‘srce’, a referiraju se na kakve biološke pojavnosti ili procese povezane sa srcem kao organom. Jedan je od rijetkih takvih znakova *ji* 悸 koji označava radnju ‘kucanja srca’.

S druge strane, u uzorku se pojavljuje jedan znak koji se odnosi na proces disanja, *kai* 愜 ‘dubok udah’. Moguća motiviranost i povezanost pojmova ‘srce’ i ‘disanje’ proizlazi iz činjenice da se riječ *xin* 心 ‘srce’ često povezuje s pojmom ‘prsa’. Primjer te povezanosti možemo vidjeti u daoističkom klasiku *Zhuangzi* 莊子: “(...) ružna žena iz sela koja se divila njezinoj ljepoti otišla je kući, stavila ruke na srce i počela se mrštiti na cijelo selo” (... 其里之醜人見而美之，歸亦捧心而曠其里.) (*ICS Zhuangzi* 14: 39.12).

(2) Um – razmišljanje, razumijevanje, volja

Skupina znakova čije se značenje odnosi na kognitivne pojmove vezane za ‘um’, ‘razmišljanje’ i ‘znanje’ jedna je od većih u ovom uzorku. Kao što smo u uvodu ovog dijela analize naveli, kineski se jezik ubraja u jezike s kardiocentričnim pogledom na um. Stoga nije iznenađujuće da većina znakova povezanih s pojmom ‘uma’ ima uza se radikal ‘srce’.

Primjeri znakova s prototipnim i najosnovnijim značenjima vezanim uz ‘um’ i proces ‘razmišljanja’ jesu *fu* 怵 ‘misliti’, *xiang* 想 ‘razmišljati’, *cui* 惛 ‘duboko razmišljati’, *qie* 慫 ‘izgledati zamišljeno’, *wei* 惟 ‘razmatrati’ te *xu* 愜 ‘mudrost, intelekt’. Nadalje, znakovi koji se odnose na riječi povezane s razumijevanjem, čija su značenja rezultat razmišljanja ili učenja jesu *jing* 憬 ‘spoznati’, *wu* 悟 ‘spoznati’ te *cun* 忖 ‘pretpostaviti’.

U ovu kategoriju svrstani su i znakovi koji imaju značenja povezana s problemima u procesu ‘razmišljanja’ i ‘shvaćanja’, pa tako imamo znakove *meng* 惑 ‘zbunjen’, *min* 悵 ‘zbunjen’, *hun* 惛 ‘nejasno’ i *meng* 悞 ‘nerazumljivo’. Nastavno na to pojavljuju se i znakovi vezani za ‘gubljenje misli’ ili ‘gubljenje sjećanja’, primjerice *wang* 忘 ‘zaboraviti’, *yu* 愈 ‘zaboraviti’ te *chi* 氘 ‘biti dementnog izgleda’, te značenjem slični sinonimi *hu* 忽 i 忛 *xie* koji znače ‘zanemariti’. Još jedna potkategorija značenja koju treba uključiti u kategoriju uma jest potkategorija volje. Volja se u uzorku pojavljuje u trima sinonimima koji su definirani jedan drugim, *zhi* 志, *yi* 意 te *zhi* 悵.

(3) Osjećaji

Kineski je jedan od mnogih jezika u kojima je “srce konceptualizirano kao metaforički spremnik emocija” (Kraska-Szlenk 2020: 83). U literaturi postoje mnogi načini klasificiranja emocija. Ipak, prema Grubišić (2014), istraživači najčešće klasificiraju emocije u šest osnovnih: radost, tuga, strah, bijes, iznenađenje i gađenje. Prema tradicionalnoj kineskoj medicini, postoji sedam jednostavnih osjećaja: *xi* 喜 ‘radost’, *nu* 怒 ‘bijes’, *you* 憂 ‘briga’, *si* 思 ‘nostalgija/opsesija’, *bei* 悲 ‘tuga’, *kong* 恐 ‘strah’, *jing* 驚 ‘iznenađenje’ (Zhang 2012: 66). Tih sedam ponekad se reducira na takozvanih pet emocija *wuzhi* 五志 spajanjem ‘brige’ i ‘nostalgije/opsesije’ te ‘straha’ i ‘iznenađenosti’. To potvrđuje i klasik *Unutarnji kanon Žutog Cara* (*Huangdi neijing* 皇帝内经) gdje se navodi: “Čovjek ima pet organa; oni transformiraju pet *qia*, čime stvaraju radost, ljutnju, tugu, tjeskobu i strah” (人有五藏, 化五氣, 以生喜怒悲憂恐.) (*Huangdi neijing*, Su Wen, Yin Yang Ying Xiang Da Lun). Ako usporedimo te dvije podjele, uočiti ćemo da se razlikuju u tome što kineska podjela ne definira kategoriju ‘gađenje’ te što su moderne klasifikacije utemeljene na ustaljenoj i općeprihvaćenoj klasifikaciji emocija koja se primjenjuje u psihologiji, lingvistici i antropologiji, što omogućuje njihovu usporedbu u različitim jezicima.

U našoj potkategorizaciji osjećaja vodili smo se istraživanjem i okvirom koji su ponudili Shaver i dr. (1987) kako bi kineske znakove svrstali u pet potkategorija osjećaja.¹⁹ Tradicionalna kineska podjela uvelike se poklapa s rješenjem koje nude Shaver i dr., koje nam je potrebno jer kineska podjela ne daje mnogo informacija o svrstavanju kompleksnijih emocija u te jednostavne kategorije.

---

¹⁹ U eksperimentalnoj studiji Shaver i dr. (1987) istražena je hijerarhijska organizacija emocijskih pojmova i specifikacija prototipa ili skripti za pet osnovnih emocija. Rezultati su pokazali da se kategorije emocija organiziraju oko prototipa te unutar apstraktno-konkretne hijerarhije, pri čemu osnovne emocije kao što su ljubav, radost, bijes, tuga i strah imaju ključnu ulogu u svakodnevnom razlikovanju emocija. Istraživanje ukazuje na mogućnost primjene prototipnog pristupa za daljnje proučavanje obrade informacija o emocionalnim događajima, međukulturalnih razlika u konceptima emocija i razvoja znanja o emocijama. U ovoj analizi korištena je hijerarhija iz tog rada, pet nadređenih emocija i njihove podvrste.

Najveću zastupljenost u uzorku imaju znakovi koji označuju osjećaje ili ono što je povezano s osjećajima. Na samom su čelu te kategorije znakovi *qing* 情, *gan* 感 ‘osjećaj’ koji su definirani izrazom koji bi u slobodnom prijevodu mogao glasiti ‘emotivno dodirnuti’ ili ‘emotivno potresti’.

(a) Tuga

Znakovi sa značenjem ‘tuge’, ‘žalosti’ i sl. najbrojniji su od svih znakova koji izražavaju emocije. Postoji mnogo bliskoznačnica i sinonima, a razlike među njima teško je utvrditi. Razlog je tomu što su gotovo svi definirani uz pomoć jednog sinonima, pa je nemoguće utvrditi ima li razlikâ među njima na temelju definicija iz rječnika *Shuowen Jiezi*.

Devetnaest znakova definirano je pomoću znaka *you* 憂 ‘žalost’, a neki su od njih *jie* 悵, *ang* 恙, *chuo* 悒, *chou* 愁. S druge strane, devet znakova definirano je pomoću znaka *tong* 痛 ‘tužan, povrijeđen’, primjerice *bei* 悲, *can* 慚, *qi* 悽 te *ce* 惻. Nekoliko ostalih znakova koji su također povezani s pojmom ‘tuga’ ili ‘žalost’ jesu *lian* 慙 ‘plakati’, *lian* 憐 ‘sažalijevati’ i *wu* 慄 ‘tješiti’. Shaver i dr. (1987: 1070) pod tugu također svrstavaju i ‘sram’, a u našem uzorku postoji nekoliko znakova povezanih s tim pojmom, primjerice *tian* 慚 ‘sramiti se’ ili *can* 慙 ‘posramljen’.

(b) Strah

Neki od znakova koji se referiraju na značenje ‘strah’, ‘bojati se’ i slično jesu *kong* 恐, *she* 慄, *song* 慄 te *ju* 懼.

(c) Bijes

Više je znakova koji se referiraju na značenje ‘bijes’, *yuan* 怨, *nu* 怒, *dui* 對 i *yun* 愠, te ne manje znakova koji imaju značenje ‘ogorčenosti’, *men* 懣, *fen* 憤 te *men* 悶. U ovu kategoriju prema Shaver i dr. (1987) svrstali smo i znakove sa značenjem ‘mržnja’, a to su *hen* 恨, *xing* 慳, *ji* 忌, te znakove *mie* 懷 ‘prezriv’ i *chou* 惆 ‘frustriran’.

(d) Radost

Iako ih nije mnogo, znakovi iz potkategorije ‘radost’ raznolikijih su značenja i nemaju toliko sinonima. Sam temelj potkategorije upravo su znakovi *kuai* 快 ‘sreća’ i znakovi sa značenjem ‘radost’, *kai* 愷 i *cong* 棕. Tu su, dakako, i pridjevi koji opisuju karakter, *tao* 慳 ‘sretan’, *qie* 慳 ‘zadovoljan’, *yi* 慳 ‘ispunjen’.

Pod radost su svrstani i pojmovi povezani s ljubavlju. Ipak, znak koji se u modernom kineskom jeziku upotrebljava za značenje ‘ljubav’ *ai* 愛 nije dio našeg razmatranja stoga što je prema klasifikaciji znakova u rječniku *Shuowen jiezi* taj znak svrstan pod radikal *sui* 夂 ‘noga’. Razlog je tomu iskrivljivanje znaka *ai* 愛 ‘ljubav’, čiji je izvorni oblik zapravo *ai* 悉, koji se također pojavljuje u korpusu. Također, zanimljivo je da se znak *ai* 愛 pojavljuje u definiciji istoznačnih znakova za ‘ljubav’ *wu* 撫 i *ci* 慈. Na primjeru znaka *ai* 愛 ‘ljubav’ i prethodno spomenutog znaka *you* 憂 ‘žalost’ razvidno je da Xu Shen svoju kategorizaciju temelji upravo na grafičkoj raščlambi znaka, a značenje stavlja na drugo mjesto (Bottéro i Herbsmeier 2008). Xu Shen mogao je oba znaka staviti pod kategoriju leksičkog radikala

xin 心 ‘srce’ iako je, razvojno gledano, *xin* 心 ‘srce’ vjerojatno semantički radikal u oba znaka.²⁰ No kako je Xu Shenu pri kategorizaciji najvažnija grafička logika znaka, znakove *ai* 愛 ‘ljubav’ i *you* 憂 ‘žalost’ svrstava pod radikal *sui* 夂 ‘polako hodati’. Nadalje, prema kategorizaciji Shaver i dr. (1987), u ovu potkategoriju treba uvrstiti i znak *en* 恩 ‘dobrota’.

(e) Briga

Nekoliko je znakova povezano sa značenjem ‘briga’ i ‘brinuti se’, a to su *guan* 愆, *yi* 悒 i *cao* 慄. Prema kineskoj kategorizaciji, i blisko značnice povezane s pojmom ‘nedostajati’ *huai* 懷, *nian* 念, *ren* 慚 ulaze u ovu kategoriju.

(4) Osobnost

Osobnost je jedna od kategorija gdje se radikali *xin* 心 ‘srce’ i *nü* 女 ‘žena’ poklapaju. No omjer pozitivnih i negativnih karakteristika u slučaju radikala *xin* 心 ‘srce’ više je balansiran i najviše se odnosi na moralne i kognitivne karakteristike. Iz analize u nastavku vidljivo je da su pozitivne i negativne karakteristike osobnosti s radikalom *xin* 心 ‘srce’ općenitije i odnose se na oba roda, dok smo, s druge strane, pokazali da se one s radikalom *nü* 女 ‘žena’ odnose na stereotipno ženske vrline i mane. Na čelu kategorije znak je *xing* 性 čije je značenje istovjetno nazivu kategorije ‘karakter’ ili ‘osobnost’.

Tako se pojavljuju znakovi sa značenjima koja se smatraju dobrim osobinama. Među njima se ističe *de* 惠 ‘vrlost’, jedan od središnjih pojmova konfucijaništice etike, no važno je napomenuti da je taj znak zapravo varijanta češće upotrebljavanog znaka *de* 德 ‘vrlost’, ‘krepost’, koji sadrži drugi radikal. Ostale su vrline i *zhong* 忠 ‘lojalnost/odanost’, *kun* 惓 ‘iskrenost’, *han* 悍 ‘hrabrost’, *hui* 慧 ‘oštroumnost’.

Nekoliko znakova označava riječi povezane s pojmom ‘poštovanja’, a neki su od njih *zhe* 慤 ‘poštovanje’, *gong* 恭 ‘pristojan, pun poštovanja’, *yin* 懋 ‘pristojno pitati’, *mu* 慕 ‘diviti se’. S druge pak strane, znakovi povezani s negativnim crtama osobnosti jesu *dang* 愴 ‘nemoralan’, *duo* 慳 ‘nepristojan’, *xian* 愼 ‘podmukao’, *xuan* 懷 ‘nestrpljiv’, *yu* 愚 ‘budalast, glup’, *huang* 愾 ‘divlji’. Također, nekoliko je znakova sa značenjem ‘lijen’ i ‘spor’ – *man* 慢, *xie* 懈, *yong* 慵.

Zanimljivo je da se pojavilo i nekoliko znakova povezanih s pojmom radišnosti i marljivosti, *mu* 慓 ‘marljiv’, *ji* 劬 ‘naporan rad’ te *min* 忤 ‘samo-motivirajući’.

²⁰ Moguće je da je ovakva kategorizacija rezultat grafičke korupcije znakova *ai* 愛 ‘ljubav’ i *you* 憂 ‘žalost’, pri čemu je došlo do pojednostavljivanja ili dodavanja određenih elemenata. S obzirom na to da je došlo do promjene strukture znaka, za leksički radikal izabran je novi grafički element.

Zaključak

Cilj je ovog istraživanja bio proučiti i prikazati značenjske strukture i moguće pravilnosti u sustavu kineskih znakova povezanih i motiviranih pojmovnom i kulturnom kategorijom čovjeka. Istraživanjem smo obuhvatili manji uzorak znakova iz rječnika *Shuowen jiezi* iz 2. stoljeća po. Kr., a koji je određen dvama semantičkim radikalima, *nü* 女 ‘žena’ i *xin* 心 ‘srce’, izvedenim iz slikovnih prikaza žene i ljudskog srca. Uz kvalitativni opis značenjskih potkategorija određenih dvama radikalima, Prilog 1 pruža uvid u zastupljenost pojedinih potkategorija koje smo identificirali u našoj analizi, što smatramo dodatnim doprinosom opisu pojedinih potkategorija u našem uzorku.

Analiza je pokazala da kategorije znakova na čelu s radikalom *xin* 心 ‘srce’ i kategorije s radikalom *nü* 女 ‘žena’ pokazuju kompleksnu značenjsku strukturu koju je moguće opisati s obzirom na određene značenjske pravilnosti. Iako su navedene kategorije specifične za provedenu analizu, razvidna je njihova primjena u istraživanjima leksikografske prakse u Kini i u njezinu proširenju semantički utemeljenim opisima.

Ipak, potrebno je istaknuti da je sustav kineskog pisma daleko od isključivo konceptualno utemeljenog sustava (Bottéro i Harbsmeier 2008: 14), odnosno da je moguće pronaći znakove koji nisu obilježeni očekivanim radikalom, a to potkrepljuju primjeri znakova koji imaju značenje ‘željeti’ i ‘nadati se’, gdje ni arhaični znak *yu* 欲, a ni moderni znakovi *yuan* 願 i *wang* 望 ne sadrže očekivani radikal *xin* 心 ‘srce’.

Opisu i klasifikaciji prikazanima u ovome radu pronalazimo nekoliko primjena, ponajprije u nadogradnji i proširenju postojećih klasifikacija kineskih znakova. S jedne strane, upotreba radikala u svrhu leksikografske kategorizacije znakova i ovim je radom potvrđena kao moguće načelo usustavljanja njihova opisa. Ta je metoda korištena u rječnicima od Xu Shenova vremena i njegove podjele pa sve do danas. Iako je i danas prisutna, najčešće upotrebom moderne verzije Kangxijeva popisa radikala, ulaskom u digitalno doba znakovi se ponajviše pretražuju putem ručnog unosa u digitalni rječnik. S druge strane, smatramo da klasifikacija kineskih znakova prema njihovu semantičkom ključu ima potencijala u podučavanju kineskog kao stranog jezika, učenju znakova, ali i razlikovanju grafički sličnih znakova.

Istraživanje je pokazalo da sustav kineskih znakova u sebi sadrži značenjske strukture koje su indikatorom određenih značenjskih pravilnosti i konzistentnosti unatoč svojoj, na prvi pogled, složenosti. Naše istraživanje temelji se na vrlo malom uzorku toga sustava, što znači da ostaje mnogo prostora za daljnje proučavanje kategorizacijskih svojstava kineskih radikala. Također, jasno je da ova metoda ima svojih ograničenja. Pritom smatramo važnim istaknuti upozorenje Goldina (2024: 83) o “fetišizaciji” kineskog pisma, pri čemu bi bilo pogrešno izvoditi određene zaključke o širem pojmovnom ustroju kineskih znakova samo na

temelju grafičke analize, već bi tu analizu valjalo upotpuniti drugim lingvističkim metodama. Ipak, ovim smo radom pokušali vrednovati mogućnost provedbe pojmovno utemeljene klasifikacije, a koja se može smatrati i studijom slučaja koja otvara prostor daljnjim istraživanjima različitih semantičkih radikala.

LITERATURA

- Attané, I. 2013. *The demographic masculinization of China: Hoping for a son*. Heidelberg: Springer.
- Birge, B. 1995. Levirate Marriage and the Revival of Widow Chastity in Yüan China. *Asia Major* (Third Series) 8, 2: 107–146.
- Boltz, W. G. 1986. Early Chinese Writing. *World Archaeology* 17, 3: 420–436.
- Boltz, W. G. 1994. *The origin and early development of the Chinese writing system*. New Haven, CT: American Oriental Society.
- Boltz, W. G. 2000. The invention of writing in China. *Oriens extremus* 42: 1–17.
- Borgwaldt, S. R. i T. Joyce (ur.). 2013. *Typology of writing systems* (Vol. 51). Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Bottéro, F. i C. Harbsmeier. 2008. The “Shuowen Jiezi” Dictionary and the Human Sciences in China. *Asia Major* 21, 1: 249–271.
- Buljan, I. 2014. Emptying the Mind and Stilling the Body. *Synthesis philosophica* 57, 1: 41–62.
- Chan, S.-W. (ur.). 2016. *The Routledge Encyclopedia of the Chinese Language* (1st ed.). London – New York: Routledge.
- Cheung, F. M. 1996. Gender role development. U: *Growing up the Chinese way: Chinese child and adolescent development*: 45–67. Ur. S. Lau. Hong Kong: The Chinese University Press.
- Comrie, B. 2013. Writing Systems. U: *WALS Online* (v2020.3) [Data set]. Zenodo. Ur. M. S. Dryer i M. Haspelmath. <http://wals.info/chapter/141>. Pristupljeno 22. kolovoza 2024.
- Coulmas, F. 2003. *Writing systems: An introduction to their linguistic analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Du, F. 2020. The Distinctively Chinese Gender System and Nei-Wai (Inner-Outer) Distinction Introduction. *Social Sciences in China* 41, 1: 100–104.
- Ebrey, P. 2024. Women in Traditional China. *Asia Society*. <https://asiasociety.org/education/women-traditional-china>. Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Faber, A. 1992. Phonemic segmentation as an epiphenomenon. Evidence from the history of alphabetic writing. U: *The Linguistics of Literacy*: 111–134. Ur. Pamela Downing i dr. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Foolen, A. 2008. The heart as a source of semiosis: The case of Dutch. U: *Culture, body, and language: Conceptualizations of internal body organs across cultures and languages*: 373–394. Ur. F. Sharifian i dr. Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Goldin, P. R. 2024. The Linguistics of Chinese Philosophical Keywords. U: *The Routledge Handbook of Chinese Language and Culture*: 83–98. Ur. L. Jiao. London: Routledge.
- Grubišić, M. 2014. *Jezično izražavanje ljutnje u hrvatskome i (američkom) engleskome*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Handel, Z. 2019. *Sinography: The borrowing and adaptation of the Chinese script*. Leiden – Boston: Brill.

- Jiang, X. 2008. *Understanding Metonymy: A Cognitive Pragmatic Perspective* [PhD thesis, Guangdong University of Foreign Studies].
- Jung, J. 2018. Young women's perceptions of traditional and contemporary female beauty ideals in China. *Family and Consumer Sciences Research Journal* 47, 1: 56–72.
- Kraska-Szlenk, I. 2020. Towards a semantic lexicon of body part terms. U: *Body Part Terms in Conceptualization and Language Usage*: 77–98. Ur. I. Kraska-Szlenk. Amsterdam: John Benjamins Publishings Company.
- Lakoff, G. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Loewe, M. 1997. Wood and bamboo administrative documents of the Han period. U: *New Sources of Early Chinese History: An Introduction to the Reading of Inscriptions and Manuscripts*: 161–192. Ur. E. L. Shaughnessy. Society for the Study of Early China.
- Miao, Y. 2019. The comparative study of Chinese and English kinship terms. *Theory and Practice in Language Studies* 9, 2: 212–217.
- Morgan, L. H. 1871. *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*. Washington: The Smithsonian Institution.
- Murdock, G. P. 1949. *Social structure*. London: Macmillan.
- Nikolić-Hoyt, A. 2004. *Konceptualna leksikografija: prema tezaursu hrvatskoga jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Ots, T. 1990. The angry liver, the anxious heart and the melancholy spleen: The phenomenology of perceptions in Chinese culture. *Culture, medicine and psychiatry* 14, 1: 21–58.
- Palmer, R. L. 1987. *The Latin Language*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Perkins, D. 2013. *Encyclopedia of China: History and culture*. London: Routledge.
- Qin, Z. 2001. Rethinking cousin marriage in rural China. *Ethnology* 40,4: 347–360.
- Qiu, X. i dr. 2000. Chinese writing. *Early China Monograph Series* (4). Berkeley: University of California.
- Raphals, L. 1998. *Sharing the light: Representations of women and virtue in early China*. New York: State University of New York Press.
- Rebac, M. Predgovor. U: Wu Xiaoming *Filozofija i Zhexue: put k drugome i natrag*: Wu Xiaoming. Zagreb: Bibliotheca orientalis: 11-48.
- Sampson, G. 2015. Writing systems: methods for recording language. U: *The Routledge handbook of linguistics*: 47–61. Ur. A. Kendon i K. Allen. London: Routledge.
- Saussure, F. de 2000. *Tečaj opće lingvistike*. Zagreb: ArTresor naklada – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Sharifian, F. i dr. 2008. Culture and language: Looking for the “mind” inside the body. U: *Culture, body, and language: Conceptualizations of internal body organs across cultures and languages*: 3–24. Ur. F. Sharifian i dr. Berlin – New York: De Gruyter Mouton.
- Shaughnessy, E. L. 1997. Western Zhou bronze inscriptions. U: *New Sources of Early Chinese History: An Introduction to the Reading of Inscriptions and Manuscripts*: 57–84. Ur. E. L. Shaughnessy. Society for the Study of Early China.
- Shaver, P. R. i dr. 1987. Emotion knowledge: further exploration of a prototype approach. *Journal of Personality and Social Psychology* 52, 6: 1061–1086.
- Wang, Y. 2009. *Hanzi bushou renzhi yanjiu*. Jinan: Shandong University Press.
- Yu, N. 2009. *The Chinese HEART in a cognitive perspective: Culture, body, and language* (Vol. 12). Berlin: Walter de Gruyter.
- Zhang, Y. 2012. *Transforming emotions with Chinese medicine: An ethnographic account from contemporary China*. New York: State University of New York Press.

IZVORNI TEKSTOVI I RJEČNICI

- A Concordance to the Mengzi*. (1995.) D. C. Lau, Ho Che Wah and Chen Fong Ching. 1995. ICS series. Hong Kong: Commercial Press. (Kratica: *ICS Mengzi*)
- Duan, Y. (1808). *Shuowen jiezi zhu*. <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=528853>. Pristupljeno 15. kolovoza 2024.
- Liji*, n.d. *Zhong Yong*. <https://ctext.org/dictionary.pl?if=en&id=0280&remap=gb>. Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Xiandai hanyu zidan (Moderni rječnik znakova kineskoga jezika)* (2014) (1. izdanje) Beijing: Commercial Press (Kratica: XHZ)
- Shijing*. <https://ctext.org/book-of-poetry/di-du1>. Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Xian Qin Liang Han, Yi Xue*, Huangdi Neijing. <https://ctext.org/pre-qin-and-han/zh>. Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Xu, Shen. *Shuowen Jiezi*. <https://ctext.org/shuo-wen-jie-zi>. Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Zheng, Xuan; Jia, Gongyan. n.d. *Yili zhushu*. <https://ctext.org/wiki.pl?if=en&chapter=272298>. Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Concordance to the Zhuangzi*. (2000). D.C. Lau, Ho Che Wah and Chen Fong Ching. 2000. ICS series. Hong Kong: Commercial Press. (Kratica: *ICS Zhuangzi*)

Prilog 1.

Kategorije i primjeri znakova određeni radikalom 女 ‘žena’

Kategorija	%	Primjeri znakova
Rodbinski nazivi	6,9%	<i>yu</i> 嫗 ‘majka’, <i>gu</i> 姑 ‘svekrva’, <i>sa</i> 嫂 ‘žena starijega brata’
Brak	7,3%	<i>hun</i> 婚 ‘brak’, <i>jia</i> 嫁 ‘udati se’, <i>fei</i> 妃 ‘supruga’
Trudnoća, rađanje i reproduktivno zdravlje žena	3,7%	<i>ren</i> 妊 ‘trudnoća’, <i>yi</i> 嬰 ‘novorođenče’, <i>ting</i> 婷 ‘ženska bolest’
Društvene uloge	4,9%	<i>nuo</i> 媪 ‘sluškinja’, <i>wu</i> 媿 ‘učiteljica’, <i>mei</i> 媒 ‘provodadžija’
Fizički izgled	25,3%	<i>shu</i> 姝, ‘ljepotica’, <i>xing</i> 姪 ‘lijep i vitak’, <i>jiao</i> 嫵 ‘elegantan’
Osobnost i ponašanje	33,5%	<i>xing</i> 嫿 ‘sretan’, <i>wei</i> 媿 ‘poslušan’, <i>lan</i> 嬾 ‘lijen’
Imena	13,1%	<i>wa</i> 媿 ‘Nuwa’, <i>e</i> 娥 ‘kći cara Yaoa’, <i>ji</i> 姬 ‘rijeka Ji’
* Ostali znakovi	5,3%	<i>jian</i> 姦 ‘preljub’, <i>an</i> 晏 ‘miran’, <i>shi</i> 始 ‘miran’

* U ostale znakove uključeni su znakovi koji nisu fonogrami (semantografi i posuđenice) i znakovi koji se okupljaju oko raznolikih, slabije zastupljenih kategorija.

“O transformaciji stvari” (sinološke rasprave – 2. dio)

Prilog 2.

Kategorije i primjeri znakova određeni radikalom *xin* 心 ‘srce’

Kategorija	%	Primjeri znakova
1. Srce i prsa	2,9%	<i>ji</i> 悸 ‘otkucaj srca’, <i>kai</i> 愾 ‘dubok udah’
2. Um – razmišljanje, razumijevanje, volja	14,1%	<i>xiang</i> 想 ‘razmišljati’, <i>wang</i> 忘 ‘zaboraviti’, <i>zhi</i> 志 ‘volja’
3. Osjećaji	45,3%	<i>qing</i> 情 ‘osjećaj’, <i>gan</i> 感 ‘osjećaj’
a. tuga	17,4%	<i>chou</i> 愁 ‘žalost’, <i>bei</i> 悲 ‘tužan’, <i>can</i> 慙 ‘posramljen’
b. strah	9,1%	<i>kong</i> 恐 ‘strah’, <i>she</i> 懼 ‘strah’, <i>song</i> 慄 ‘strah’
c. bijes	8%	<i>yuan</i> 怨 ‘bijes’, <i>hen</i> 恨 ‘mržnja’, <i>mie</i> 懣 ‘prezriv’
d. radost	7,2%	<i>kuai</i> 快 ‘sreća’, <i>kai</i> 愷 ‘radost’, <i>ci</i> 慈 ‘ljubav’
e. briga	2,5%	<i>guan</i> 惓 ‘briga’, <i>yi</i> 悒 ‘briga’, <i>huai</i> 懷 ‘nedostajati’
4. Osobnost	27,2%	<i>de</i> 慝 ‘vrlost’, <i>kun</i> 惓 ‘iskrenost’, <i>xian</i> 儼 ‘podmukao’
* Ostali znakovi	10,5%	息 <i>xi</i> ‘duboko disati’, <i>qing</i> 慶 ‘čestitati’, <i>te</i> 忒 ‘promijeniti’

* U ostale znakove uključeni su znakovi koji nisu fonogrami (semantografi i posuđenice) i znakovi koji se okupljaju oko raznolikih, slabije zastupljenih kategorija.

SUMMARY

THE ROLE AND DESCRIPTION OF SEMANTIC RADICALS IN THE CHINESE SCRIPT

This paper examines the possibility of using semantic radicals for the purpose of lexicographic categorization of characters in the Chinese script. Since the early period of Chinese lexicography, characters have been classified according to semantic radicals, i.e., the non-phonetic component of the character. However, categorization according to radicals was not systematically carried out. Therefore,

an analysis of the categorization system of Chinese characters with a focus on semantic radicals can provide novel insights into semantic regularities within categories of radicals as elements that connect different domains of human experience. The aim of this study is to review and evaluate such possibilities of classifying Chinese characters. After a brief overview of the history and development of the Chinese script and the structure of Chinese characters, the paper proposes a classification of Chinese characters marked by the semantic radical nǚ 女 'woman' and xin 心 'heart' in the *Shuowen jiezi* dictionary from the Han dynasty. The investigation of semantic features of lexemes marked by characters that contain the same semantic element in their composition confirms the possibility of using radicals as a possible principle of their systematization. Possible applications of the proposed classification can be explored in future studies, primarily in language teaching and the expansion of existing classifications of Chinese characters.

Keywords: Chinese script, semantic radicals, radical nǚ 女 'woman' and radical xin 心 'heart', the *Shuowen jiezi* dictionary